

INTERVIEW MET GERARD KOSSE

DEEL 1: zijn jeugd & jonge jaren (1945-1967)

Opgetekend door Frits Le Roux, 3-6 september 2016, Molleville (Zuid-Frankrijk)
(Zie ook 'tot op het bot' op deze website en de aankondiging van het interview in Nieuwsbrief 21).

Vooraf.

Gerards vader was zoon van een boer, de familie leefde in het toen nogal achtergebleven veendorp Slagharen in Oost-Nederland. De vader van Gerard ging met zijn jonge gezin naar de Noordoostpolder om er te boeren. De moeder van Gerard was in Duitsland geboren en als kind naar Nederland gekomen.

Hoe oud was je toen jullie naar de Noordoostpolder trokken?

Ik was vijf en half jaar en ging in 1951 in de Noordoostpolder voor het eerst naar de lagere school. Maar na ongeveer een half jaar vertrok de familie weer uit de polder. We vluchtten als het ware. Mijn moeder raakte in dat nieuwe pioniersland behoorlijk in de war. Ze noemden het heimwee maar het was veel erger. Ze had na de komst van mijn vier jaar oudere broer twee meisjes gekregen, die vrij snel na hun geboorte overleden aan een genetische huidziekte. Ik kwam daarna en werd als kind bijna elke dag geconfronteerd met het feit dat ik geen meisje was. Moeder had altijd een dochter gewild. Onder grote druk van haar katholiek geloof -- meneer pastoor zei dat er kinderen *moesten* komen, terwijl het medisch gezien niet verantwoord was, kreeg ze na mij nog vier zoons waarvan er een al na een paar weken overleed. Dat alles is op mijn jonge jaren enorm van invloed geweest

Hoe ging dat vertrek uit de polder?

Overhaast en zonder voorbereiding. Mijn moeder moest in die tijd soms vastgebonden worden als ze hysterische aanvallen kreeg. Zij was de reden dat we teruggingen naar onze geboortestreek. Maar we hadden nog geen onderdak en mijn vader moest nog een nieuwe broodwinning creëren. Dat werd eerst de veehandel, maar dat werd het tegendeel van succes. Ons gezin zakte in rap tempo af op de maatschappelijke ladder en uiteindelijk belandde mijn vader bij de Heidemij waar hij een slecht betaalde baan als voorman kreeg. Hij werkte bij ontginningsprojecten die veraf lagen, waardoor hij bijna altijd de hele week van huis was.

Hoe levend zijn jouw herinneringen aan die tijd?

Heel levendig en vaak zo gedetailleerd dat ik er zelfs nu nog met angst aan terugdenk. Vooral mijn moeders schaamte over onze situatie drukte een onuitwisbaar stempel op ons gezin. We werden gedwongen om onze problemen aan buitenstaanders nooit kenbaar te maken. Als kind van zes had ik een depressieve moeder met hysterische huilbuien, paniekaanvallen en woede-uitbarstingen. Ook leed ze aan suikerziekte en aan spataderen die niet wilden genezen, waardoor ze steeds minder mobiel werd. Toen ik een jaar of elf was werd ze bovendien vaak gevaarlijk voor zichzelf en haar omgeving. Ik moest dan alle messen verstoppen en haar vastbinden op haar stoel. Dat kwam veel voor, en ik nam vanaf die tijd alle zorg voor mijn kleinere broertjes en ook het huishouden op me.

Maar je ging ook gewoon naar school.

Ja, naar Slagharen, anderhalf uur lopen. Dat was normaal. Onderweg kwamen er dan kinderen bij en liep je in een groepje. Pas in het derde of vierde schooljaar kreeg ik een fiets -- met grote houtblokken op de trappers die steeds kleiner werden naarmate mijn lengte toenam. Dat was allemaal niet zo raar in die tijd.

De school was voor mij een groot avontuur, een aparte wereld. Daar merkte ik dat er nog heel veel andere dingen waren. Maar voor ik naar school ging, moest ik eerst de moltondekens uit de bedden van mijn broertjes weken en wassen, want zij plasten weer in bed nadat we terug waren gekomen uit de polder. Die zware blauwe 'pisdekens' hing ik te drogen achter een grote vlierboshaag zodat niemand ze zou zien.

Op school praatte ik niet over het leven thuis. Dat was een zwaar wegend geheim dat niemand iets aanging. Heel mijn jeugdig leven had ik zo te maken met twee totaal gescheiden werelden. Echte vriendjes had ik niet. Zelfs de niet zo ver weg wonende klasgenootjes kwamen niet mee naar ons huis. Ik kwam alleen bij Bertus Haverkort op de boerderij; zo'n 4 tot 5 km verderop. Maar de lagere school was heerlijk. Ik was een jongetje dat blij was om naar school te gaan. Wel werden de zorgen en ook de problemen thuis steeds groter. Ik schaamde me enorm voor mijn thuissituatie, en er waren ook dingen waar ik niet mee om kon gaan. Ik wist bijvoorbeeld niets van de cyclus van de vrouw, maar ik moest wel lappen in de week zetten in een teil waarvan het water langzaam roze en rood werd. Ik was al tien en wist van niets.

Kun je benoemen wat voor invloed die ervaringen op jou gehad hebben?

Een blijvende woede tegen de onkunde! Ik had méér over het leven moeten weten, en op het juiste moment! Maar niemand vertelde me iets. Dat maakte me woedend. Ook nu nog kan ik snel kwaad worden op mensen die mij voor dom houden; dat heb ik nou eenmaal. En ik zie nu pas dat ik nooit gespeeld heb. Speelgoed hadden we niet. Maar later kocht ik, als het even kon, wel iets voor mijn jongere broertjes. Pas toen ik volwassen werd heb ik leren spelen! Ook was er geen sport. Vergeet het maar! Er was nul, niets, helemaal niets; er was alleen zorg.

Was je moeder aanspreekbaar voor je?

Nee, en ook mijn vader niet. Ik heb in mijn jeugd geen echte ouders gehad. En voor mijn broertjes ben ik vader en moeder geweest. Ik moest ervoor zorgen dat ze eten en drinken kregen, nette kleren aan hadden en naar school gingen. Mijn vier jaar oudere broer ging naar de ambachtsschool. Maar die hield van spijbelen. Ik heb hem weleens met een mes achterna gezeten om hem naar school te jagen... Ik moet nu nog huilen als ik er over praat. Ik heb er ook nooit meer over gesproken. Soms was ik zo overwerkt, zo moe dat ik

(Gerard neemt wat tijd om tot zichzelf te komen)

Je was niet de oudste thuis en toch nam jij de dagelijkse zorg op je. Wie had dat besloten?

Ikzelf. Dat ging vanzelf. Mijn oudere broer Henny leidde zijn eigen leventje, altijd buitenshuis. Hij vertoonde een soort vluchtgedrag. Maar uiteindelijk was dat wel de beste manier om zichzelf emotioneel staande te houden, denk ik nu.

(Weer neemt hij wat tijd)

Moest je ook op het geld passen?

Ja, dat deed ik ook. Zoals ik al zei: Nadat mijn vader weer terug was in zijn oude omgeving, mislukte na verloop van tijd zijn veehandel. Wel deed hij alles om geld te verdienen en kwam hij uiteindelijk als een soort groepsleider in loondienst bij de Heidemaatschappij. Maar thuis kon hij de situatie emotioneel niet aan en was een groot deel van de week weg. Meestal zelfs de hele week. Hij ontvluchtte de situatie, dat begreep ik veel jaren later van hem. Dat veranderde wel toen mijn moeder met elektroshocks werd behandeld in het katholiek Academisch Ziekenhuis van Nijmegen. Toen was mijn vader vaker thuis. Maar ik zorgde voor alles in onze huishouding. Daarbij paste ik angstvallig op het geld en moest ik vaak onderhandelen met kruidenier Kempe om voldoende eten te kunnen kopen, want financieel hadden we het bepaald niet gemakkelijk.

Het lijkt alsof verantwoordelijkheid en zorg jou met de paplepel zijn ingegoten. Is dat ook zo?

Ja, daar lijkt het op, maar ik voelde me er wel doodongelukkig bij. Pas eind jaren zeventig en vooral begin jaren tachtig, toen ik met andere vrijwilligers talloze Afrikaanse illegalen ging helpen, merkte ik dat zorgen mijn leven zin gaf. Ik vond het ook leuk om te zien dat die mensen vooruitgingen....

Je vraagt wel heel indringend, Frits! Over mijn jeugd heb ik veertig jaar niet gesproken!!

Maar je stemde er toch mee in om geïnterviewd worden. Waarom eigenlijk?

Dat hangt samen met de vragen die je net stelde. Als je ondanks alles toch heel veel van het leven gekregen hebt, dan is het een aangename en plezierige verplichting om hen die in het verdomhoekje zitten te helpen; om ervoor te zorgen dat juist zij iets verder komen met zichzelf.

(Gerard wordt weer emotioneel en heeft moeite om zijn tranen te bedwingen)

Maar waarom een interview voor ons krantje? Dit clubblad wordt toch alleen maar door jongens van vroeger gelezen; door jaargenoten van ons Ludger-internaat?

Door over je leven vertellen kun je anderen misschien iets duidelijk maken: daardoor komen ze hopelijk ook iets meer over zichzelf te weten. En juist door die jongens van ons internaat, hoe maf, gemiddeld of bijzonder ze ook waren, kwam ik voor het eerst in aanraking met een normale wereld. Maar ik hield mijn eigen verleden wel voor hen verborgen.

Dus een interview als achterstallig onderhoud?

Eigenlijk heb ik het nooit zo gezien, maar misschien is dat wel zo... Ja! Door mijn gewoonte om mijn leefwerelden van elkaar gescheiden te houden, hebben ze een heel andere Gerard meegemaakt dan ze misschien dachten te zien. Ze zagen slechts een deel van me. Maar ik was wel altijd mezelf; ik vond het verrukkelijk om mezelf te zijn. In Hilversum voelde ik me eindelijk vrij van de lasten die ik eigenlijk niet aan kon.

Dus samenvattend: een rotjeugd gehad en weinig of niet gespeeld. De enige lichtpunten waren leesboeken en school. Wisten ze op school van je thuissituatie?

Nee, dat kwam ook omdat we zo ver buiten het dorp woonden. 'Achter de brug', dus over het Dedemsvaartkanaal, hoorde je er niet echt bij. Ze wisten niet veel van je. En omdat er telkens wisselende schoolhoofden kwamen, werd ik niet gevolgd. Alleen van mejuffrouw Staarman van de parochiebibliotheek kreeg ik steun. Daar kwam ik veel. Dat was voor mij een heel andere en ook een heel aparte wereld. Ook wist Juffrouw Juurlink over onze thuissituatie. Ze gaf les op de meisjesschool en ook zij leende me vaak spannende boeken. "Als het niet meer gaat," zei ze, "moet je naar pastoor Bos toegaan." Maar toen ik dat deed, toen ik vond dat moeder in de Psychiatrische Kliniek in Assen door het verplegend personeel mishandeld werd, en ik hulp nodig had van die pastoor Bos..... Die man, die man.....

(Gerard wordt weer emotioneel en maakt zijn zin niet af).

Je lagere schoolcijfers waren niet briljant¹; daar keek ik van op. Heb je daar een verklaring voor?

Op school was ik met mijn gedachten niet alleen bij de les, maar was ik vooral met thuis bezig. Ik moest immers alles regelen. Bijvoorbeeld: als ik zag aankomen dat mijn moeder wilde weglopen of steeds verwarder werd, dan moest ik ervoor zorgen dat een van mijn broers thuisbleef om op haar te passen. Als het te erg werd moest moeder naar het ziekenhuis of een tijdje worden opgenomen in Nijmegen of in Assen. Dan moesten er door mij boodschappen worden gedaan en moest er worden gekookt. Dat ging de hele lagere schoolperiode zo door. Daar was ik tijdens de lessen dus altijd mee bezig. Pas toen ik naar de mulo ging, kwam daar wat verandering in. Toen werd de druk minder omdat moeder voor langere tijd opgenomen werd. De diagnose was toen aanvankelijk nog zenuwziek en depressief. Maar vele jaren later bleek het om de gekkekoeienziekte te zijn gegaan. Daar hadden ze in mijn jeugd nog nooit van gehoord.

O.K. genoeg over de lagere school. Je ging in 1958 naar de mulo: elke dag 16 km op de fiets naar Coevorden en weer dezelfde tocht terug.

Ik ging op een fiets met blokken, maar mijn oudere broer Henny wist het op de een of andere manier voor elkaar te krijgen met de bus te gaan. Met geld van Opa Kosse, hoorde ik later. Hij was naar die opa vernoemd. Ook oefende hij met zijn grote mond druk op mij uit om geld uit ons huishoudbudget te kunnen krijgen. Dat was moeilijk, want we hadden het arm. Ik moest altijd met de winkeliers en de huisbaas over geld onderhandelen en slimme trucjes bedenken om de noodzakelijkste boodschappen te doen en kleding te kunnen kopen. Altijd maar rekenen en zuinig bezig zijn. Dat was bepaald niet leuk. Maar ik heb er wel mijn hele leven voordeel van gehad, want ik heb daardoor heel goed leren onderhandelen. Het is dus niet alleen maar negatief geweest.

¹ Gerard had mij voorafgaand aan het interview vele pagina's met feiten, foto's en andere gegevens over zijn verleden gemaïld.

Had je op de mulo hetzelfde gevoel als op de lagere school; vond je het heerlijk om naar school te gaan?

Nee. Dat kwam pas in klas twee, of eigenlijk in drie: nadat we met onze klas in de zomer waren gaan fietsen over de grens in het nabije Duitsland. Meneer de Jong heb ik toen over mijn thuissituatie verteld. Ik kon het goed met deze leraar vinden omdat ik uitblonk in zijn vakken. Daarna werd mijn mulotijd pas echt leuk want ik hoefde niet meer te liegen of de schone schijn op te houden. Daar had ik toen al een pesthekel aan. Tot mijn 'biecht' bij mijnheer De Jong, loog ik bijvoorbeeld altijd dat ik ziek was om vrij te hebben voor de zorg voor mijn moeder en het huishouden. Maar met meneer De Jong kreeg ik het gedaan dat ik niet meer alle dagen naar school hoefde. Er kwam een officieuze deal met de schoolleiding: de directeur regelde het zo dat ook de andere leerkrachten accepteerden dat ik minstens een derde van de tijd niet meer op school hoefde te zijn. Vaak was ik zelfs de halve week afwezig. Maar ik maakte wel altijd al mijn huiswerk keurig af. Leren was immers mijn belangrijkste plezier!

Op school moet toch zijn gaan rondzingen wat de oorzaak van je afwezigheid was?! Had je op de mulo ook vriendjes?

Nee geen echte vriendjes, want dan moest je met hen mee naar huis, en daar had ik geen tijd voor. Bovendien woonden bijna al mijn klasgenootjes in het verre Coevorden. Alleen voor de bibliotheek had ik tijd. Zowel in de schoolbibliotheek van Coevorden als in de parochiebibliotheek kwam ik heel vaak. Eerlijk gezegd speelde mijn sociale leven zich uitsluitend af in die boekenomgeving. Spel, sport en kwajongensstreken bestonden gewoon niet voor mij. Maar mijn broertjes stimuleerde ik daar wel in. Als zij of anderen daarmee bezig waren vond ik dat prachtig. En als mijn ondeugende broertje Wil door de plaatselijke diender, een soort wijkagent, in het schuurtje dat als 'gevangenis' diende werd opgesloten en ik hem moest komen ophalen, dan vond ik dat machtig mooi!

Is jouw relatie met je broertjes bepaald door de rol die je toen op je had genomen? Is dat later ook een last gebleken?

Nee, geen last. Ze zien me eigenlijk nog steeds in die ouderlijke rol. Vooral de drie jongsten. Mijn oudere broer Henny en mijn één jaar jongere broer Theo waren al ver voor mijn vertrek naar Hilversum 'uit huis'. Ze kregen al in 1959 of 1960 onderdak bij verre familieleden ergens in Noord-Holland. Ik heb ze daar nooit bezocht. En zij kwamen niet naar huis. Er was gewoon geen geld voor.

Om voor mijn achtergebleven broertjes mijn vertrek naar Hilversum gemakkelijk te maken had ik draaiboekjes voor hen gemaakt, in schriftjes. Daar stond alles in over hoe ze moesten koken en ook over alle andere huishoudelijke taken. Niet veel later, nadat mijn moeder definitief in het Verpleeghuis van de Zusters in Weiteveen werd opgenomen, werd ons gezin helemaal opgeheven. De drie nog thuiswonende kinderen en mijn vader kwamen bij familieleden, van vooral vaders kant, terecht. En nadat mijn moeder in oktober 1964 kwam te overlijden, hebben we elkaar een hele tijd niet meer gezien. Niks, nul, helemaal niet meer!

Pas veel later, toen mijn vader eind jaren zeventig weer een eigen home had en ook een vriendin, kregen we weer een soort tehuis waar bijna iedereen weleens op bezoek kwam. Toen vormden we opnieuw, of eigenlijk voor het eerst, iets dat op een gezin leek. Maar mijn zorgtaak en beschikbaarheid voor mijn drie jongere broertjes is altijd gebleven. Daar valt ook

nu nog iedereen automatisch op terug, behalve Wil misschien. Als er een probleem is, dan bellen ze mij...

Wat gebeurde er met je moeder in die Mulo-tijd? Je bezocht haar als ze opgenomen was in de psychiatrische kliniek. Betekende dat dat je toch een emotionele band met haar had?

Ze was lief, maar heel erg moeilijk. Explosief. Gevaarlijk zelfs! Maar ik kon haar altijd kalmeren. Als klein jongetje kon ik dat al. Als puber vond ik ook dat ik haar moest bezoeken; vooral omdat andere mensen dat niet deden. Ik bezocht haar dus niet zozeer vanwege een emotionele band; het was eerder plichtsbesef en ook medelijden met haar lot!

Ik had in die tijd ook veel aan meneer De Jong. Ik kon bij hem met voor mij heel belangrijke vragen terecht, waar ik dan een goed antwoord op kreeg. Toen ik bijvoorbeeld met moeder in Assen in de tuin wilde gaan wandelen, mocht dat niet van de verpleging. De Jong zocht voor me uit of ik daar recht op had. Dat mocht ik eisen zei hij. En dan zei ik dat tegen de zusters die me dat wilden weigeren. Dat is vaak gebeurd. Ik leerde zo voor mijn rechten op te komen! Toch denk ik dat mijn vroege jeugd niet allesbepalend voor mijn verdere leven is geweest. Wat ik daarna allemaal in Hilversum heb meegemaakt heeft me vooral gevormd! Ik zie de eerste jaren van mijn opvoeding als een soort basisstructuur: het hoort bij mijn bagage. En het was, en het is aan mij om met die ervaringen iets te doen.

Dus heel erg druk met het gezin Kosse, geen vriendjes, maar wel veel boeken. Die mulo rondde je af met zeer goede cijfers. Daarna ging je naar de kweekschool. Hoe ging dat?

Meneer de Jong had dat bedacht. Hij vond dat ik daar slim genoeg voor was en hij liet me inschrijven bij de kweekschool van de nonnen in Steenwijk. Daar werd ik dan ook toegelaten. Maar in Hilversum zou ik ook nog een toelatingsexamen doen. De Jong zei dat het internaat verbonden aan de Kweekschool St. Ludgerus het beste voor mij was. "Dan ben je helemaal weg. Dan kun je pas echt goed gaan leren", zei hij.

Het werd dus Hilversum. Was dat een opluchting?

In het begin was het heel erg onzeker of ik wel naar de Ludgerus kweekschool kon gaan. Eerst moest ik nog een toelatingsexamen doen van twee dagen. Dat was in een vakantie want het internaat was leeg. Daar werden we stevig ondervraagd, vooral door Reinaldus. Dat vond ik reuze spannend en ook heel leuk. Ook moest er financieel nog van alles geregeld worden. De pastoor werd ingeschakeld en ook De Jong bemoeide zich ermee om een studiefinanciering rond te krijgen. Van opoe Back heb ik bovendien geld kunnen lenen: duizend gulden, toen een heel bedrag! Er moest immers voor het internaat een soort 'uitzet' worden aangeschaft met broeken, hemden, kostuums, stropdassen en andere zaken. Die lange Ludgerus-lijst heeft me heel wat slapeloze nachten bezorgd!

Maar toen het eenmaal zover was, was het heerlijk! Het was een opluchting. Er ging een nieuwe wereld voor me open. Een wereld die ik alleen uit de boeken kende. Alleen die ontgroening was verschrikkelijk. Er liepen allerlei tirannen in een pak rond. Er zijn jongens weggelopen, naar het station met hun koffertjes. Maar die werden teruggehaald. Het was een heel ingrijpende en onthutsende ervaring. Ik dacht dat ik wist waar ik terecht was gekomen, maar dat leek niet zo te zijn...! Onze Jaargang heeft die ontgroening later dan ook drastisch veranderd door er een ludieke en komische draai aan te geven.

Je begon dus een nieuw leven. Dat moet heel bijzonder voor jou zijn geweest...

Ja, opeens waren er allerlei activiteiten waaraan ik kon deelnemen. Ook rende ik de trap op en deed wedstrijdjjes, bijvoorbeeld wie het eerst boven bij de kasten met boeken was. Daarvoor had ik nooit aan wedstrijdjjes gedaan. Ik kreeg ook boze blikken en leuke opmerkingen. Het gevoel van jong zijn overheerste. Prachtig die begintijd. We konden in onze klas ook hard tegen elkaar zijn, maar daar had ik geen last van. Ik was wel wat gewend. Als er over me heen werd gewalst, walste ik terug. Ik had een goede leerschool gehad en kon me uitstekend uitleven in de kunst van misleiding. Dat had ik tijdens mijn moeilijke jeugdijaren wel geleerd.

Maar de Ludgerus-school was voor mij vooral een intellectuele uitdaging, alhoewel ik het toen niet zo benoemde. Al gauw vond ik ook dat ik sommige dingen beter kon dan anderen. Een feestje organiseren bijvoorbeeld, en in het openbaar iets zeggen. Dat vond ik leuk. Organiseren was een fluitje. Als bijvoorbeeld de meiden uit Amersfoort werden aangevoerd voor een fuif op ons internaat, dan zorgde ik voor de inrichting van de recreatiezaal, bediende de bandrecorder en hield een oogje op de bar. Ook zorgde ik ervoor dat stellen gemakkelijk de gang op konden, buiten zicht van de waakzame Fraters. Dat deed ik heel bewust, voor Marcel bijvoorbeeld, die wilde dat toen eens.

Bijzonder prettig vond ik de Kwekelingen Interesse Missieclub, KIM. Die had een eigen bibliotheekje bij de muziekcellen die aan de grote eetzaal grensden. Door mijn functie bij die Missieclub hoefde ik niet naar de studiezaal. Die KIM-bibliotheek werd mijn eigen honk, mijn eerste eigen plekje! Ik kon me bij die club ook uitleven en de boel omturnen, en als het moest ook dwarsliggen. Frater Philippus was daar eigenlijk de baas. Maar die wilde niet veel en had geen fantasie. Dus ging ik me ermee bemoeien, dat vond ik mooi. Het ging me daarbij niet om de missie en om zeltjes te winnen; ik vond het vooral spannend omdat ik geïnteresseerd was in de ver gelegen gebieden waar veel van die missieboeken zich mee bezig hielden.

Met wie deelde je die interesse binnen onze jaargroep?

Bij de KIM waren vooral leerlingen uit oudere jaargroepen. We gingen ook naar nationale bijeenkomsten van soortgelijke clubs, bijvoorbeeld naar Nijmegen, waar we onder leiding van nonnen discussieerden over zeltjes winnen. Daar deden we ook aan dans, improvisatie en vrije expressie. Ik weet nog dat ik daarbij eens probeerde een meisje te hypnotiseren om haar mijn mening op de dringen. Ik bezit er nog een mooie foto van. Zo ontdekte ik dat ik goed was in het formuleren van mijn mening, in constatering en analyses. Dat vond ik belangrijk en de wetenschap erin uit te blinken, gaf me een kick.

In onze jaargroep was het vooral Herman Jansen waarmee ik dingen deelde, ondanks het feit dat hij een totaal andere insteek had dan ik. Hij deed bijvoorbeeld veel aan sport en hij tenniste bij een Hilversumse Tennisclub. Ik ging er kijken om te weten hoe het er in zo'n burgervereniging aan toe ging. Dat individuele van die sporters en die zelfbewuste houding van het publiek, dat alles kende ik totaal niet. Die tennismensen waren bezig met dingen uit een mij onbekende wereld. Dat competitieve en sportieve had ik niet meegekregen, dat was bij mij totaal niet ontwikkeld. Ik heb altijd het gevoel gehad dat ik anders was, maar ik wist niet wat het was. Daar had ik trouwens in Hilversum geen last van, wel op de lagere school en

op de mulo. In Hilversum was er een andere mentaliteit: iedereen mocht daar anders zijn. Dat werd daar juist toegejuicht en aangemoedigd, dacht ik.

Wanneer wist je dat je misschien wel de slimste van de klas was?

Ik was vroeger altijd al 'de slimste'. Als klein kind had ik al dat gevoel. Het was gewoon een vanzelfsprekendheid, iets waarvan ik wist dat het bij mij hoorde; een soort besef waarin ik mezelf herkende. Mijn inzicht en intelligentie ervaarde ik dus niet als iets bijzonders. Ook was ik er niet trots op. Het was zoiets als de kleur van mijn haar. Het was gewoon zoals het was. En als ik met mijn inzicht en vaardigheid iemand kon helpen, dan deed ik dat gewoon. Maar ik heb nooit iemand mijn hulp opgedrongen; ook in Hilversum niet. Wel herinner ik me de scepsis van Jan Mulder en van Cees Wessels, als ik het weer eens iets beter wist en dat ook liet merken. Maar intussen hielp ik hen en ook anderen, en maakte ik halve werkstukken voor ze. Ook Theo Grömmel en Anton de Vries heb ik geholpen bij hun scriptie- en hospiteerverslagen. Maar helemaal zeker weet ik dat niet meer. Veel studiegenoten luisterden naar me, zo bleek keer op keer. En toen Cees voor de hoofdakte was gezakt, en hertentamens moest doen, ging ik hem bijtrainen. Hij is daar zelfs een paar weken voor in Amsterdam geweest. Ik studeerde daar toen aan de Gemeentelijke Universiteit.

Hoe belangrijk is 'sociaal zijn' voor jou. Vanuit je verleden moest je sociaal zijn. Bleef je die houding als een plicht voelen?

Nee, dat niet. Wel ontdekte ik dat ik het heel prettig vond om in een groep te functioneren en dan soms een leidersrol te vervullen, zoals bijvoorbeeld in de door mij opgerichte 'Afdeling Maatschappelijk Werk'. Samen met leerlingen van het Hilversumse gymnasium knapten we allerlei klusjes op bij lokale bejaarden en hulpbehoevenden. Meinardus vond het allemaal prachtig! Ik ook.

Maar nog belangrijker voor mij was dat ik omringd werd door dynamische klasgenoten die er in mijn ogen wonderlijke hobby's als muziek en sport op nahielden. Al die jonge mensen en die rare fraters! Geweldig! Voor het eerst had ik echte mensen om me heen waar ik gewoon mee om kon gaan, of kwaad op kon worden. Maar uit de vele boeken en tijdschriften die ik las, wist ik dat er ook nog een heel andere wereld moest bestaan. Toen ik dan ook in de senaat kwam en D-66 ontstond, wilde ik daarom beslist een D66-politicus naar onze school halen. Maar, ondanks het liberale klimaat op onze school, ging dat moeizaam. Ik merkte daarbij dat er conflicten waren tussen fraters. Meinardus en Christinus zaten duidelijk niet op dezelfde lijn en hadden een verschillende visie op onze vorming en training. Dat blokkeerde sommige van mijn plannen en voornemens. Bij Meinardus heb ik daarom weleens met de vuist op tafel geslagen. Dat kon ook, want hij was zelf een bullebak die krachtig optreden bij anderen wist te waarderen. Maar de man is nooit oneerlijk of achterbaks tegen me geweest.

Dus geen beroerde ervaringen gehad in Hilversum?

Nee! In Hilversum heb ik geen echt negatieve ervaring opgedaan. Ik ben er ook niet belemmerd in mijn ontwikkeling. Integendeel. Het enige vervelende was dat ik tijdens diverse schoolvakanties helemaal alleen in dat grote gebouw achter bleef; soms weken achter elkaar. Ik voelde me dan verlaten en heb weleens wanhopig en eenzaam balorig door die gangen liedjes lopen brullen. Zingen kon je het niet noemen. Ik heb het daar heel moeilijk mee gehad.

Ook heb ik het een tijdlang moeilijk gehad door een hooglopende ruzie met pastoor Bos over zijn leugenachtige tekst op het bidprentje van mijn moeder, na haar overlijden. De fraters bemoeiden zich met die ruzie, en omdat ze bezorgd waren over mijn emotionele verwarring regelden ze dat ik therapie sessie kreeg. Dat was in 1964 en die sessies hebben me goed gedaan, maar daarover vertel ik je later nog wel.

In de loop van de jaren ontdekte ik dat er nog meer was dan ons internaat; immers het surrogaat van een thuis. Dat besef drong tot me door toen ik op een feestje bij een familie aan de overkant van de straat was uitgenodigd. Daar ontmoette ik heel bijzondere mensen. Ik kende tot dan toe geen enkele huiselijke situatie waar mensen met elkaar over boeken, kunst en cultuur praatten. Ik werd er bijzonder prettig door verrast. En dat wekte mijn belangstelling voor de achtergrond van mensen. Uit de literatuur wist ik dat er zoiets bestond als 'cultureel en sociaal bewust leven'. Maar nu ervaarde ik het, en keek vanaf dat moment uit naar signalen die op een dergelijke leefwijze konden duiden. Maar hoe kon ik daar zelf aan deelnemen? Hoe kon ik erbij gaan horen?

Een antwoord op die vraag diende zich heel toevallig aan. Eén van mijn scriptie onderwerpen ging namelijk over de, door het Vaticaan gewraakte, Maria-verschijningen in Amsterdam. Die verschijningen vonden namelijk plaats bij ene mevrouw Peerdeboom die voor de familie Brenninkmeijer van C&A werkte. Ik had dat onderwerp bewust gekozen om buiten de beschermde wereld van het internaat te komen. En inderdaad: het bleek een goede strategie te zijn om met andere milieus kennis te maken. Ik kwam op deze manier in aanraking met extreem gelovige milieus en kwam terecht bij de wereld van macht en het grote geld. Vele jaren later bleek ik daar veel baat aan te hebben.

Wist je toen al dat je geen directeur van een lagere school zou worden?

Ja, achterop de brommer bij Ben Koster, onderweg naar Bussum naar onze hospiteerschool, wist ik opeens dat de school niet mijn levensbestemming moest worden. Ik zei toen tegen Ben dat ik beslist méér wilde. Misschien een poosje voor de klas, maar dan alleen voor het geld, en zeker niet voor altijd. Ik zag te weinig uitdaging in het onderwijs. Wel arrogant misschien, maar ik vond het gewoon een te gemakkelijke baan voor mezelf. Maar ik had geen idee van wat ik dan precies ambieerde. Wel was duidelijk dat ik, samen met Herman Jansen, naar de Universiteit van Amsterdam zou gaan. Mijn studierichting bepaalde ik overigens pas bij mijn inschrijving in het Maagdenhuis. Het was in het najaar van 1967 en het was een grote chaos bij de inschrijving. Dat maakte het nog moeilijker om een besluit te nemen over wat ik ging studeren. Pedagogiek leunde te veel tegen al die schooltjes aan. Dus werd het psychologie. Dat vak leek me breder en meer gericht op de essentiële vragen over het verschijnsel mens. De faculteit Psychologie had ook de beste voorlichtingsstand en daar liepen mensen rond die me geleerd en interessant voorkwamen. Ook had ik het jaar ervoor met veel plezier en interesse met Meinardus gebakkeleid over de existentiële filosofie van dr. Nico Luyten, die ik had gelezen en bestudeerd. Maar zeer zeker werd mijn studiekeuze ook nog beïnvloed door Reinaldus die me veel te weinig had bijgebracht over het vak psychologie dat hij doceerde.

Je hebt in die tijd nog meer ontdekt. Je ontdekte dat je gay was?

Nee! Dat wist ik toen beslist nog niet. Ik kende dat woord niet eens. In die tijd werd alleen maar gescholden op potten en flikkers en kerels die van het 'handje' waren. Heimelijk werden

die termen op het internaat ook wel gebruikt voor sommige fraters, zoals Olav en Crispinus. Seksuele kwesties waren geen gespreksonderwerp op onze kweekschool. Ik ben wel een keer zwaar verliefd geweest op een medestudent; echt vreselijk dramatisch verliefd. Maar hij was dat niet op mij, alhoewel we flink hadden gevreeën. Ik heb daarover al het een en ander uit de doeken gedaan in een paar bijdragen voor ons Clubblad *Hilversum-3*. Over vrijen met mannen en homoseksualiteit wist ik verder nagenoeg niets. Daarover was ook niets te vinden in onze Ludger-bibliotheek en ook niet in de Stadsbibliotheek waarvan ik lid was geworden omdat ik daar Engelstalige boeken kon lenen. In ons internaat was alles gericht op slechts één perspectief: je gaat trouwen en hebt voor het heilige huwelijk geen seks met elkaar! Mijn ontdekking homoseksueel te zijn kwam pas na mijn kweekschooltijd. In 1970 om precies te zijn. Ik was gewoon anders, en 'anders zijn' vond ik heel normaal. Daarom is mijn 'uit de kast komen' ook niet zo tumultueus geweest. Integendeel! Het was voor mij een verademende, verrukkelijke ontdekking! Wel vond ik dat ik te kort was gedaan omdat ik het zo laat in de gaten kreeg; terwijl zo iets toch essentieel is voor iemands levensgeluk. Ik had het veel eerder *willen* en eigenlijk ook *moeten* weten!!

(Wordt vervolgd)

Nawoord

In het vervolgdeel laat Gerard opnieuw veel van zichzelf zien. In zijn leeslijst bij Nieuwsbrief 15 schrijft hij daarover: "ons verhaaltje vertellen is een interpersoonlijk gebeuren met heel veel kanten, waarbij de inhoud en vormgeving mede bepaald worden door onze gesprekspartner". Ook in deel 2 van het interview, over studie en carrière, blijkt weer dat ik alleen maar vragen stel over zaken, dingen en kwesties die me interesseren. Het interview moet dan ook tegen dat licht worden gezien. Maar vaststaat dat tijdens de vraaggesprekken me duidelijk werd dat 'anders zijn' veel meer inhoud dan ik had kunnen bedenken. En dat heeft me aangenaam verrast.

FLR.